

пропозицією вшанувати його жертви, «щоб віддати поклін мільйонам Сестер і Братів, мільйонам безприкладного в історії людства мучеництва, щоби попередити світ» (с. 108). Дослідниці Ковальчук О. і Марусик Т. докладно характеризують маніфестації, котрі відбувалися у багатьох місцях компактного проживання українців США і Канади щодо визнання голодомору 1932-1933 рр. в Україні. У третій частині, до прикладу, говориться, що особливо великого розмаху набув рух українців Північної Америки у 50-ті роковини голоду 1932-1933 рр. Вся українська діаспора у пресі, на радіо й телебаченні, у кіно заговорила про трагічні події в Україні.

Окрім того, у Торонто у 1982 р. був створений Український дослідний центр голоду, який займався збором свідчень людей, що пережили голод, матеріалів науковців, кореспондентів та дипломатів, які у ті роки перебували у Москві й мали можливість відвідати Україну (с. 111). На основі зібраних даних був знятий документальний фільм Конквеста Р. «Жнива розпачу», який увійшов у світову історію як «одне з найвиразніших обвинувачень сталінського тоталітарного режиму в злочинах проти українського народу» (с. 112-113).

Не оминули увагою дослідниці і діяльності Комісії із розслідування українського голоду 1932-1933 рр., створеної у Конгресі США 12 жовтня 1984 р. У 1990 р. дана комісія по закінченні своєї роботи видала тритомник документів свідчень очевидців голодомору. Як зазначається у монографії, «висновок Комісії Конгресу США був однозначним: голод був геноцидом, спрямованим проти України як держави, проти українців як нації» (с. 139).

У роки незалежності нашої держави українська діаспора Північної Америки не припиняла своєї

УДК: 327(477)(075.8)

діяльності за визнання голодомору. Прикладом цього можуть слугувати традиційні послання Президентів США з нагоди річниць голодомору, а також резолюція Конгресу США 1990 р. про те, що 3-10 листопада проголошувалося «Національним тижнем пам'яті жертв Голодомору в Україні». З боку української громади Канади, на думку авторів, «важливим досягненням стало визнання Голодомору на державному рівні: 27 травня 2008 р. Палата Громад Канади прийняла Закон С-459, згідно з яким 4 субота листопада визначалася Днем пам'яті українського голоду, а український голод визнавався актом геноциду» (с. 166-167). Окрім того, одним із міжнародних заходів з поширення правди про голодомор стало проведення акції «Незгасима свіча пам'яті».

Таким чином, можна погодитися із думкою дослідниць, що «вплив української еміграції на політичне становище в Україні став можливим через те, що вона спромоглася донести правду про голод 1932-1933 рр. до урядів країн свого перебування» (с. 147).

На нашу думку, автори могли дещо більше уваги приділити діяльності Конгресу українців Канади щодо визнання голоду 1932-1933 рр. в Україні. Окрім того, у дослідженні досить стисло говориться про сучасну проблему єдності позицій різних політичних сил щодо питання геноциду української нації у 1932-1933 рр. в Україні, хоча вона й потребує ґрунтовної критики. Та ці зауваження жодною мірою не применшують наукову вагу і практичну значимість даного дослідження. Такі роботи засвідчують прагнення науковців до об'єктивного висвітлення болючих питань української історії, розкривають єдність українців усього світу, а також говорять про небайдужість до долі власного народу.

**© Володимир Фісанов
(м. Чернівці)**

ПОТРІБНИЙ ПІДРУЧНИК

Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів):

підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. Л.Д. Чекаленко. –

К.: ДП «Вид. дім Персонал», 2010. – 464 с.

Вихід кожного нового навчального видання є подією для освітянської громадськості. Не стала винятком і нещодавня поява спільної роботи відомих українських фахівців Л.Д. Чекаленко і С.Г. Федуняка. В ньому авторам вдалося поєднати дві речі: надзвичайну інформативну насиченість і, водночас, доступність викладу, які робить підручник цінним зняряддям вивчення зовнішньої політики нашої держави як на спеціальних факультетах вузів, так і загалом у сфері вищої освіти.

В основі авторської концепції лежить ідея спадкоємності у зовнішньополітичній активності українського етносу впродовж тривалого історичного періоду.

Структура підручника чітко продумана. Він складається з розділів, що охоплюють весь історичний період розвитку української нації, її спроби заснування та розвитку державності. У першому

розділі проаналізовано витоки зовнішньої політики Української держави, охоплюючи історичний період від зародження землеробської цивілізації до наших днів. Авторі переконливо доводять, що Київська Русь як прадавня українська держава була не лише активним, але й впливовим актором міжнародної субрегіональної системи що акумулювала і творчо переплавляла впливи Заходу і Сходу (с. 23). Згодом, перебуваючи у складних історичних умовах український етнос здійснював пошук самобутнього шляху, намагаючись вписатися у європейські геополітичні координати. Основну трагічну причину невдач на шляху державотворення автори цілком слушно вбачають у роздробленості української еліти, починаючи від Княжої доби і завершуючи Українською Народною Республікою на початку ХХ століття. Все це створило передумови для тривалого колоніального підпорядкування українських

земель більш потужним сусідам. Слід віддати належне об'єктивності авторам підручника, які вбачають у наслідках Другої світової війни не лише подальше зміцнення тоталітарного режиму і перенесення його до Центрально-Східної Європи, але й передумови до об'єднання українських земель в єдине ціле (с. 79-84).

Автори розглядають також зростання міжнародної суб'єктності УРСР після другої світової війни, відзначаючи її активну, хоча й обмежену діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях (с. 88-93). Позитивним наслідком міжнародної діяльності республіки стало створення і зростання професіоналізму Міністерства закордонних справ, що згодом полегшило процес становлення України в якості суб'єкта міжнародних відносин.

У другому розділі підручника детально аналізуються основи зовнішньої політики України. Досить доцільним вбачається наведення тут переліку держав, що визнали Україну незалежною державою і встановили з нею дипломатичні відносини на початку 90-х років (с. 106-111). Автори зупиняються на розподіленні зовнішньополітичних функцій між основними інститутами влади, а також на функціонуванні МЗС.

У третьому розділі розглядаються зовнішньополітичні виклики, що постали перед Україною. Серед них виокремлено забезпечення територіальної цілісності і непорушності кордонів; надійні гарантії Україні після відмови від ядерної зброї; матеріальні та культурні втрати України після розпаду СРСР; захист прав українських громадян за кордоном та формування міжнародного іміджу країни. Автори зазначають, що держава намагається адекватно відповісти на існуючі виклики, проте Україна зіштовхується з чисельними труднощами та перешкодами об'єктивного та суб'єктивного характеру. При цьому, вчені не обмежуються констатацією існуючого стану, а подають рекомендації практичного характеру, що, поза всіляким сумнівом, підвищує цінність запропонованого підручника.

У четвертому розділі висвітлюються двосторонні відносини України з найбільш важливими партнерами, зокрема, помітне місце займає українсько-російське партнерство. Цікаво, що автори не підтримують офіційно-стандартну формулу про наявність

двостороннього стратегічного партнерства, зазначаючи, що такий високий рівень співпраці можливий лише між тими партнерами, які не мають взаємних територіальних претензій, натомість наявні взаємна прихильність принципам територіальної цілісності та непорушності кордонів (с. 210). Загалом, у відносинах із Новими незалежними державами Україна намагається утвердити рівноправний характер двосторонніх відносин.

У п'ятому розділі авторами підручника охарактеризовано діяльність України в структурах пострадянського простору. Тут політика нашої держави зосереджується на торговельно-економічних відносинах та формуванню і розвитку договірно-правової бази двосторонніх відносин. Україна досить прохолодно ставиться до інтеграційних зусиль в рамках СНД, уникаючи участі у військово-політичних структурах (ОДКБ), проте намагається активізувати діяльність ГУАМ як інтеграційного об'єднання нового типу і, при цьому, утвердити себе в якості регіонального лідера (с. 369-371).

Підручник завершується комплексним аналізом ролі України в міжнародних організаціях. Автори наголошують на стратегічній важливості європейської і євроатлантичної інтеграції для майбутнього України і, водночас, відзначають асиметрію у відносинах з Європейським Союзом і НАТО (с. 434-435). Не оминають вчені також й участь України у субрегіональних організаціях (ЦЕФТА, ОЧЕС). При цьому відзначається важливість для України ООН і ОБСЄ у контексті широкої концепції безпеки тощо.

На наш погляд, серед позитивних рис підручника слід відзначити зваженість і збалансованість формулювань, що робить виклад матеріалу загалом об'єктивним. При цьому зміст роботи носить чіткий державницький характер. При цьому текст підручника, спрямованість усіх матеріалів свідчить про чітку державницьку позицію авторів, що формує патріотичне налаштування у студентській аудиторії. Відзначимо також у якості позитивного моменту наявність у підручнику запитань і завдань до параграфів і розділів, а також старанно підібраного списку використаної та рекомендованої літератури, який розміщується в самому кінці.

© **Сергій Швидюк**
(м. Чернівці)

Онуфрійчук М., Журавська Н. Нас поріднили Холмщина і Волинь: Документально-біографічні нариси. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 288 с.

Український народ – працелюбний і миролюбивий, проте має складну, а часом і драматичну історію. Свідченням цього є доля тих українців, котрих політичні перипетії воєнного та післявоєнного періодів позбавили малої батьківщини. Місця, де вони народилися, де дітьми пізнавали красу світу, а молодими юнаками й дівчатами зустрічали весні і ранки, переймали традиції і ходили до церкви, де

навіки залишилися лежати в землі їхні пращури. Мова про найзахіднішу гілку етнічних українців, які понад 65 років тому були депортовані з Холмщини.

Нинішнім історикам добре відомі передумови, причини та обставини депортації українців з Холмщини, Підляшшя та Надсяння. Написано багато монографій, і наукових статей, захищено кандидатські і докторські дисертації, де проаналізовано політичні,